
МУНІЦИПАЛЬНИЙ КРАУДФАНДИНГ ЯК ПОТЕНЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Анотація. В статті розглянутий краудфандинг як форма безпосередньої участі територіальної громади у здійсненні місцевого самоврядування. Зокрема, через аналіз краудфандингових платформ «Kickstarter», «Indiegogo», «Аукціон проектів» та «Спільнокошт» були виділені ознаки краудфандингу як приватно-правового інституту.

Визначено, що основними суб'єктами у процесі краудфандингу є спонсори, ініціатори проектів та краудфандингові платформи. На підставі виділених ознак надана авторська дефініція краудфандингу.

У статті також здійснений порівняльний аналіз інститутів краудфандингу та самооподаткування, як найближчого нормативно-врегульованого інституту в українському законодавстві. Зазначено, що, через низьку популярність інституту самооподаткування, відсутність у ньому добровільності участі та свободи у визначенні розмірів внесків зазначений інститут не буде конкурувати з потенційно інтегрованим інститутом муніципального краудфандингу.

В роботі розроблена модель та основні принципи створення та нормативно-правового закріплення муніципального краудфандингу як форми безпосередньої участі територіальної громади у здійсненні місцевого самоврядування.

Зокрема, визначені потенційні ризики адаптації приватно-правової природи інституту краудфандингу до публічно-правових потреб, окреслені ролі органів місцевого самоврядування та членів територіальної громади у публічно-правових відносинах муніципального краудфандингу, а також означені критерії відбору проектів, реалізація яких допоможе вирішити питання місцевого значення.

В статті окреслюються ключові принципи потенційного нормативно-правового закріплення муніципального краудфандингу як інструменту членів територіальної громади.

Ключові слова: краудфандинг, муніципальний краудфандинг, місцеве самоврядування, територіальна громада, члени територіальної громади, форми безпосередньої участі у здійсненні місцевого самоврядування.

MUNICIPAL CROWDFUNDING AS A POTENTIAL INSTRUMENT OF LOCAL SELF-GOVERNMENT

Abstract. The article considers crowdfunding as a form of direct participation of the members of local community in the local self-government. In particular, through the analysis of crowdfunding platforms «Kickstarter», «Indiegogo», «Project Auction» and «Spilnokosht» were identified the features of crowdfunding as a private-law institute.

It has been identified that the main actors in the crowdfunding process are sponsors, project initiators and crowdfunding platforms. On the basis of selected features author provided his own definition of crowdfunding.

The article also makes a comparative analysis of the institutions of crowdfunding and self-taxation, as the closest institution in Ukrainian law. It is noted that, due to the low popularity of the institute of self-taxation, it's lack of voluntary participation and freedom to determine contributions, the institute of self-taxation will not compete with the potentially integrated institution of municipal crowdfunding.

The paper develops the model and basic principles of creation and regulation of municipal crowdfunding as a form of direct participation of the local community in the local self-government.

In particular, the potential risks of adaptation of the private-legal nature of the crowdfunding institute of crowdfunding to public-law needs were identified, the roles of local self-government bodies and members of the territorial community in the public-legal relations of the municipal crowdfunding are outlined, as well as the criteria for selecting projects to be addressed.

The article outlines the key principles of the potential legal support for municipal crowdfunding as an instrument for members of the territorial community.

Key words: crowdfunding, municipal crowdfunding, local self-government, local community, members of the local community, forms of direct participation in the realization of local self-government.

Постановка проблеми. Інститут краудфандингу є новаційним інструментом в контексті форм безпосередньої участі територіальної громади у здійсненні місцевого самоврядування.

Члени територіальних громад вже використовують різноманітні приватно-правові краудфандингові платформи для фінансування проєктів, що допомагають жителям різних населених пунктів у вирішенні питань місцевого значення.

Водночас, наразі краудфандинг законодавчо не закріплений як форма безпосередньої участі територіальної громади у здійсненні місцевого самоврядування та не інтегрований у систему місцевого самоврядування, цілеспрямовано майже не використовується як форма безпосередньої участі територіальної громади у здійсненні місцевого самоврядування. До того ж, краудфандинг не має норма-

тивно-правового регулювання. Крім цього, цей інститут не досліджувався вітчизняними вченими-конституціоналістами, тож становить інтерес для конституційно-правової науки.

Аналіз останніх публікацій за проблематикою. У своїх працях добровільне фінансування територіальними громадами вирішення проблем місцевого значення досліджували у роботах В. Андрущенко, В. Зайчиков, Ю. Іванов, О. Кириленко, В. Кравченко, А. Крисоватий, І. Лунін, В. Письменний, Ю. Пасічник та ін. Перспективи інтеграції краудфандингу як публічно-правового інституту вченими не розглядалися.

Формулювання цілей (мети) статті. Аналіз інституту краудфандингу, виділення його ознак та дефініції, а також надання рекомендацій щодо потенційної інтеграції муніципального краудфандингу як форми безпосередньої участі територіальної громади у здійсненні місцевого самоврядування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до ст. 140 Конституції України місцеве самоврядування є правом територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України [1]. Однак в законодавстві України відсутній вичерпний перелік способів вирішення питань місцевого значення, і, тому, для вирішення одного й того самого питання члени територіальних громад можуть використовувати різні інструменти. Вони все частіше виходять за рамки публічно-правових відносин місцевого самоврядування. Так, члени територіаль-

них громад почали використовувати краудфандинг як приватно-правовий інструмент для вирішення різноманітних питань місцевого значення: від будівництва освітнього центру [2] до створення радіо [3].

Краудфандинг – відносно новий для України інститут. На жаль, наразі не існує єдиного визначення поняття краудфандингу. Так, українська краудфандингова онлайн-платформа «Спільнокошт» зазначає своєю метою збір актуальних, суспільно значущих проектів ініціаторів на сайті, а також акумулювання внесків доброчинців з метою їх подальшого перерахування на користь обраного доброчинцем проекту» [4]. Визначення краудфандингу варіюються й на інших платформах для краудфандингу, зокрема на «Kickstarter», «Indiegogo», платформі «Аукціон проектів», зокрема, через різні підходи до збору коштів, обов'язки «спонсорів», ініціаторів подачі проектів, власне платформи. Проаналізувавши зазначені платформи, можна охарактеризувати цей інститут як збір добровільних внесків на створення чи розвиток певного проекту/проектів в мережі інтернет чи поза нею[5, 6, 7].

Перші краудфандингові онлайн-платформи (Kickstarter, Indiegogo) з'явилися в 2008-2009 роках. Наразі на платформі Kickstarter було зібрано 4,7 мільярди доларів від 17 мільйонів людей для понад 175 тисяч успішно проспонсованих проектів [6]. На платформі Indiegogo 9 мільйонів осіб з 235 країн виступали у ролі спонсорів чи стартаперів, допомігши реалізувати понад 800 тисяч ідей[5]. В Україні національний краудфандинговий рух лише набирає оберти. Так, український сервіс Biggggidea та їхній про-

ект «Спільнокошт» має за весь час від початку створення допоміг зібрати понад 24 мільйони гривень, які були отримані від близько 39 тисяч осіб [4].

Проаналізувавши різні платформи для краудфандингу, зокрема «Kickstarter», «Indiegogo», «Спільнокошт», «Аукціон проектів» можна виділити ознаки краудфандингу.

По-перше, у відносинах краудфандингу завжди є три види суб'єктів: ініціатори подачі проектів, «спонсори», власне платформи. Ініціатори подачі проектів («спонсовані») – суб'єкти, які ініціюють збір коштів на створення, розробку, підтримку, розширення певного проекту. Спонсори (також донори або бекери – від англ. backers) – особи, які добровільно надають свої кошти на ті конкретні проекти, які вони самі обирають. Платформи – суб'єкт, що організовує збір коштів на той чи інший проект. В онлайн-краудфандингу платформи існують у вигляді сайтів, в офлайн – у вигляді організацій.

По-друге, кошти збираються на конкретну мету. Наприклад, для завершення будівництва освітнього центру для дітей та дорослих на Вінниччині на платформі «Спільнокошт» ініціювали збір понад 376 тисяч гривень.

По-третє, процес збору коштів є прозорим. Кількість необхідних коштів встановлює ініціатор подання проекту. Однак проект може зібрати як суму коштів, необхідну для його реалізації, так і суму вище вказаної ініціатором. В обох випадках проект буде реалізовуватись. Натомість, в разі, якщо проект в процесі краудфандингу не зібрав потрібної суми коштів, гроші повертаються спонсорам (виняток – «Аукціон проектів», на якому кошти не повертають).

При цьому відсутня чітко вказана сума, яку має внести спонсор. Тобто суми внесків можуть коливатись від 1 у.о. до тисяч чи навіть десятків тисяч у.о. Це надає можливості для участі в процесі краудфандингу різних верств населення.

По-четверте, збір коштів зазвичай має певні обмеження в часі, що встановлюються платформою для запобігання підтримки проектів, що не зібрили необхідної суми. Деякі платформи (наприклад, Kickstarter) здійснюють попередній розгляд проектів «стартаперів», аби відсіяти проекти, які скоріше за все не зберуть необхідну суму через непопулярність, непродуманість чи занадто велику суму [6].

На основі перелічених ознак можна визначити краудфандинг як обмежений у часі процес добровільної передачі довільної суми коштів на підтримку конкретного проекту (проектів), що розпочав ініціатор подання проекту на базі певної платформи.

З врахуванням позитивних прикладів застосування різних краудфандингових платформ як інструментів для вирішення питань варто також розглянути перспективи інтеграції краудфандингу як публічно-правової форми безпосередньої участі членів територіальної громади у здійсненні місцевого самоврядування.

Прикладом ефективного використання краудфандингу як форми безпосередньої участі територіальної громади у здійсненні місцевого самоврядування є «Аукціон проектів», який щорічно організовують у Вінниці. Захід має на меті добровільне фінансування проектів, більшість з яких спрямовані на вирішення проблем територіальної громади Вінниці. Як

повідомляють організатори платформи, за чотири щорічних «Аукціони» (з 2016 по 2019 рік) було підтримано 19 проектів на суму понад 300 тисяч гривень. Проекти, зокрема, передбачали проведення інформаційних кампаній, еко-ініціативи, організацію соціально-орієнтованих конкурсів для дітей тощо [7].

Щоправда, в українському законодавстві наразі існує схожий на краудфандинг інститут – самооподаткування, який існує саме на базі місцевого самоврядування вже доволі давно. Так, згідно з чинним Законом України «Про місцеве самоврядування», «самооподаткування – форма залучення на добровільній основі за рішенням зборів громадян за місцем проживання коштів населення відповідної території для фінансування разових цільових заходів соціально-побутового характеру» [8].

Відповідно до Указу Президії Верховної Ради Української РСР від 23 квітня 1984 року «Про самооподаткування сільського населення» (далі – Указ), самооподаткування населення може проводитись у сільській місцевості з метою залучення додаткових коштів для здійснення заходів по благоустрою і соціально-культурному розвитку населених пунктів на території сільських Рад народних депутатів. Самооподаткування організує сільська Рада народних депутатів, однак рішення про самооподаткування приймають загальні збори громадян [9]. Конкретні приклади заходів, на які можуть залучатись кошти шляхом самооподаткувань можна знайти в Постанові Ради Міністрів від 2 липня 1984 р. N 270 «Про встановлення примірного переліку заходів, на які

можуть витратитись кошти самооподаткування» (втратила чинність). Такими заходами, відповідно до згаданої постанови, були: будівництво й ремонт клубів, бібліотек, шкіл, лікарень, фельдшерсько-акушерських пунктів і придбання господарського інвентаря для них, будівництво й ремонт житлових будинків при школах, автомобільних шляхів, мостів, колодязів, громадських бань, благоустрій та радіофікація сіл, упорядкування кладовищ. [10]

Самооподаткування, як і краудфандинг, має на меті акумулювання грошових коштів на добровільних засадах. І наслідком такого акумулювання є чітко виражений матеріальний результат. Проте, незважаючи на цю спільність, між краудфандингом та самооподаткуванням є значна різниця.

По-перше, сума, яка буде стягуватись в разі самооподаткування, є єдиною для всіх членів територіальної громади. Натомість, в краудфандингу внески не є фіксованими.

По-друге, в разі прийняття рішення про самооподаткування всі члени територіальної громади або її частини будуть зобов'язані сплачувати кошти на фінансування заходів, передбачених самооподаткуванням. Натомість, у випадку краудфандингу спонсування є виключно добровільним.

Зрештою, як зазначає Віталій Письменний, в Україні залучення фінансових ресурсів у формі самооподаткування для надання суспільних послуг не набуло широкого розповсюдження. Як виняток, вчений називає сплату платежів на благоустрій і впорядкування кладовищ у м. Чернівці, яку запровадили у 2000 році. Так, в період з 2000 до 2006 року в м. Чернівці

платники податків сплатили 252,4 тис. грн, що за такий період в масштабах обласного центру є сумнівним результатом.

Причиною низьких показників, на думку Віталія Письменного, може бути відсутність належного контролю з боку органів місцевого самоврядування, зокрема виконавчого комітету Чернівецької міської ради, за сплатою платежів на благоустрій і впорядкування кладовищ, а також низьким рівнем податкової культури у переважній більшості мешканців міста [11].

Вказані риси, попри схожість окремих характеристик, відображають різну природу краудфандингу та самооподаткування.

Так, через відсутність добровільності участі та свободи у визначенні розмірів внесків, інститут самооподаткування не нівелює перспективність інтеграції краудфандингу як форми безпосередньої участі територіальної громади у здійсненні місцевого самоврядування.

Проте, враховуючи приватно-правову природу діючих краудфандингових платформ, а також негативні сторони інституту самооподаткування, необхідно попередити труднощі інтеграції інституту краудфандингу в публічно-правові відносини місцевого самоврядування.

Так, можна запропонувати модель функціонування муніципального краудфандингу як факультативного, нормативно-закріпленого інструменту на базі органів місцевого самоврядування для вирішення проблем місцевого значення за допомогою безпосередньої участі територіальної громади.

При цьому, нормативно-правове регулювання основних засад функці-

онування муніципального краудфандингу має здійснюватись окремим законом, однак особливості реалізації цього інституту на місцях мають деталізуватись нормативно-правовими актами відповідних органів місцевого самоврядування.

Проекти, які зможуть брати участь в процесі краудфандингу, повинні стосуватись відповідного населеного пункту (адміністративно-територіальної одиниці). Наприклад, створення пам'ятника на території місцевої громади, започаткування освітніх курсів для її членів тощо.

Втім, у випадку, якщо проект може вплинути на благоустрій території місцевої громади, виникає необхідність попередньої консультації з громадськістю відповідного населеного пункту як обов'язкової вимоги до проекту, що подаватиметься. Повноваження відмовити в можливості реалізації проекту мають бути і в органу місцевого самоврядування, однак лише у випадку невідповідності проекту законодавству України чи існуючим нормативно-правовим актам органів місцевого самоврядування. Така відмова має бути вмотивованою та оприлюднюватись.

Водночас, спірною є можливість спонсування проектів не лише членами відповідної територіальної громади, а й іншими громадянами України. Адже, з одного боку, ширше коло потенційних спонсорів дозволить прискорити процес збору коштів, а з іншого боку, може ускладнити процедуру через відсутність єдиної електронної системи взаємодії органів місцевого самоврядування з персональними даними та власне членами інших територіальних громад.

В запропонованій моделі органи місцевого самоврядування повинні виступати як офіційна платформа муніципального краудфандингу. Водночас, органи місцевого самоврядування або ж органи державної влади мають забезпечити контроль та/або моніторинг за реалізацією успішно профінансованих громадянами проєктів, що допомагатимуть вирішити питання місцевого значення; а також повернення коштів спонсорам у разі, якщо необхідна для проєкту сума не була зібрана.

Для мотивації членів територіальних громад брати участь у процесі муніципального краудфандингу, як і на деяких звичайних краудфандингових платформах, може бути використана система заохочень. Так, в залежності від суми внеску, спонсору можуть надаватись різного роду подарунки. Однак, в муніципальному краудфандингу такі заохочення зможуть здійснюватись не лише ініціатором проєкту, але й органами місцевого самоврядування, позаяк місцева влада зацікавлена у вирішенні питань місцевого значення безпосередньо членами територіальних громад.

Водночас, загальнообов'язковість краудфандингу є недопустимою, як і фіксована сума внеску. Адже далеко не всі члени територіальної громади матимуть бажання чи можливість брати участь у процесі краудфандингу. Тож встановлювати мінімальну чи максимальну суму внеску недоцільно.

Водночас, у процесі краудфандингу необхідні гарантії для членів територіальної громади, що проєкт, який успішно зібрав кошти, буде реалізований. Для цього, у випадку бездіяльності стартапера, якого успішно про-

фінансували, потрібно забезпечити судовий захист прав членів територіальної громади. Представником інтересів членів територіальної громади у суді повинен виступати відповідний орган місцевого самоврядування.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Інститут краудфандингу може органічно інтегруватись як форма безпосередньої участі територіальної громади у здійсненні місцевого самоврядування з врахуванням вже наявних в Україні прикладів. Прикладами успішного переходу приватно-правових інститутів до публічно-правової сфери можуть слугувати інститути адміністративного договору та публічних закупівель.

Загалом, інститут муніципального краудфандингу потребуватиме законодавчого регулювання основних засад функціонування для запобігання випадкового (чи умисного) порушення прав людини органами місцевого самоврядування окремих територіальних громад. Зокрема, на рівні закону необхідно: встановити вимоги до суб'єктів, які матимуть право ініціювати збір коштів на краудфандингових платформах, а також до суб'єктів, які матимуть право спонсувати подані проєкти; зазначити ознаки проєктів, що не можуть фінансуватись коштом муніципального краудфандингу за предметним критерієм; встановити загальні засади функціонування муніципальних краудфандингових платформ.

Натомість органи місцевого самоврядування та територіальні громади зможуть визначити, зокрема, додаткові вимоги до проєктів, що зможуть подаватись, способи внесення проєктів, строки реалізації успішно проспонсо-

ваних проектів, способи заохочення за внески; шляхи популяризації інституту краудфандингу.

Інститут муніципального краудфандингу може стати постійним дієвим інструментом для участі членів територіальної громади у здійсненні місцевого самоврядування поряд з партисипативним бюджетуванням та безпосереднім виділенням бюджетних коштів на реалізацію проектів. Проте необхідно враховувати особливості приватно-правової природи інституту краудфандингу, публічно-правової природи місцевого самоврядування та негативних сторін застосування інституту самооподаткування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. //Відомості Верховної Ради України – № 30. – стаття 141
2. «Боже,вільна школа» Відновлення із попелу»: проект на «Спільнокошті» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://biggggidea.com/project/bozhevilna-shkola-vidnovlennya-iz-popelu/>
3. «Громадське радіо збирає кошти на FM-частоту у Києві та Київщині»: проект на «Спільнокошті» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://biggggidea.com/project/fm-chastota-u-kievi-dlya-gromadskogo-radio/>
4. Спільнокошт – краудфандинг в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://biggggidea.com>
5. Indiegogo: Crowdfund Innovations [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.indiegogo.com>
6. Kickstarter [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kickstarter.com>
7. Сайт «Аукціон проектів – 2019» [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://sites.google.com/view/auction2019-vinnitsia/>

8. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР //Відомості Верховної Ради України -1997, -№ 24, -ст.170.

9. Про самооподаткування сільського населення: Указ Президії Верховної Ради Української РСР від 23 квітня 1984 року № 6853-X //Відомості Верховної Ради -1984, -№ 19, ст. 364.

10. Про встановлення примірною переліку заходів, на які можуть витрачатись кошти самооподаткування: Постанова Ради Міністрів Української РСР від 2 липня 1984 р. N 270 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP840270.html

11. Письменний В. В. Самооподаткування: історичний досвід та сучасні проблеми [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sf.tneu.edu.ua/index.php/sf/article/view/278>

REFERENCES:

1. Konstytutsiia Ukrainy vid 28 chervnya 1996 r. [The Constitution of Ukraine from June 26 1996] *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*, 30. Art. 141[in Ukrainian].
2. «Bozhe, vilna shkola» Vidnovlennya iz popelu»: Proekt na «Spilnokoshti» [«Bozhe, vilna shkola» Ashes Recovery»: project on «Community Fund»]. *biggggidea.com*. Retrieved from <https://biggggidea.com/project/bozhevilna-shkola-vidnovlennya-iz-popelu> [in Ukrainian].
3. Gromadske radio zbiraye koshti na FM-chastotu u Kiyevi ta Kiyivshini: Proekt na «Spilnokoshti» [«Public radio raises funds for FM frequency in Kyiv and Kyiv region»: project on «Community Fund»]. *biggggidea.com*. Retrieved from <https://biggggidea.com/project/fm-chastota-u-kievi-dlya-gromadskogo-radio> [in Ukrainian].

4. Spilnokosht – kraudfanding v Ukrayini [«Community Fund»- crowdfunding in Ukraine]. *biggggidea.com*. Retrieved from <https://biggggidea.com> [in Ukrainian].

5. Indiegogo: Crowdfund Innovations. *www.indiegogo.com*. Retrieved from <https://www.indiegogo.com> [in English].

6. Kickstarter. *www.kickstarter.com*. Retrieved from: <https://www.kickstarter.com> [in English].

7. Sayt «Aukcion proektiv – 2019» [Website «Project Auction – 2019»]. *sites.google.com*. Retrieved from <https://sites.google.com/view/auction2019-vinnitsia/> [in Ukrainian].

8. Zakon Ukrayini “Pro misceve samovyaduvannya v Ukrayini” : vid 21 travnya 1997 roku, № 280/97-VR [Law of Ukraine “On local self-government in Ukraine” from May 21 1997, № 280/97-VR]. (1997). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*, 24. Art. 170 [in Ukrainian].

9. Ukaz Prezidiyi Verhovnoyi Radi Ukrayinskoyi RSR “Pro samoopodatkovannya silskogo naselennya” : vid 23 kvitnya 1984

roku № 6853-X [Decree of the Presidium of the Verkhovna Rada of the Ukrainian SSR “On self-taxation of the rural population” from April 23 1984, № 6853-X]. (1984). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*, 19. Art. 364 [in Ukrainian].

10. Postanova Rady Ministriv Ukrayinskoyi RSR “Pro vstanovlennya primirnogo pereliku zahodiv, na yaki mozhut vitrachatis koshti samoopodatkovannya” : vid 2 lipnya 1984 r., № 270 [Resolution of the Council of Ministers of the Ukrainian SSR “On establishing an approximate list of measures that can be spent on self-taxation” from July 2, 1984, № 270]. (1984). *search.ligazakon.ua*. Retrieved from http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/KP840270.html [in Ukrainian].

11. Pismenniy, V. V. (2008). Samoopodatkovannya: istorichnij dosvid ta suchasni problemi [Self-taxation: historical experience and contemporary problems]. *Svit finansiv – The world of finance*, 3(16). Retrieved from <http://sf.tneu.edu.ua/index.php/sf/article/view/278> [in Ukrainian].